

הרב לוי יצחק כהן שליט"א – הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין לגבי חיוב חלה ואכילת מצה

ראשי פרקים:

- א. הגדרת המינים 'סופגנין דובשנין ואיסקריטין'
- ב. הקדמה לדיני חלה
- ג. סיבת הפטור של הסופגנין וכו' – מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש
- ד. לחם העשוי לכותח – דינו לחלה
- ה. עיסה עבה על מנת לאפותה בחמה
- ו. בעניין חלת המסרת וחלוט למצה ולחלה
- ז. פסק ההלכה
- ח. עוד פרטים בדיני חלה

הסוגייה (לז. - לז:): עוסקת בעניין הסופגנין הדובשנין והאיסקרטיין וחלת המסרת והמדומע מה דינם לגבי חיוב הפרשת חלה?

א. הגדרת המינים 'סופגנין דובשנין ואיסקריטין'

תחילה נביא את פירושי רבותינו הראשונים מהם אותם המינים:

סופגנין: רש"י (ד"ה הסופגנין): עשויין כספוג. רבי עובדיה ברטנורא (חלה פ"א מ"ד ד"ה הסופגנים): לחם שבלילתו רכה ועשוי כספוג. פירוש אחר: רקיקים דקים, תרגום ורקיקי מצות ואספוגין (והוא פירוש הר"ש משאנץ והרא"ש).

הסופגנין והדובשנין והאיסקרטיין

דובשנין: רש"י (ד"ה והדובשנין): **מטוגנין** בדבש (וכן פירשו הר"ש משאנץ והרא"ש), רבי עובדיה ברטנורא (ד"ה: דובשנין): **מטוגנים** בדבש אי נמי **נילושים** בדבש (הפירוש השני הוא פירוש הרמב"ם בחלה שם).

האיסקרטיין: רש"י (ד"ה ואסקרטיין): עשוי **כצפיחית** דמתרגמינן (לגבי המן) איסקרטיין, שלשין **עיסתן רכה מאוד** (וכן פירשו הר"ש משאנץ הרא"ש ורבנו עובדיה מברטנורא).

חלת המסרת: רש"י (ד"ה המסרת): תרגום של **מחבת** (כלומר חלה חלוטה במחבת) (וכן פירש הרב ברטנורא).

המדומע: רש"י (ד"ה המדומע): חולין שנפלה תרומה לתוכן ד'תרימו תרומה' כתיב, ולא שכבר היה תרומה. (וכן פירש הרב ברטנורא).

ג. הקדמה לדיני חלה

להלן נעסוק בעניין חיוב הפרשת החלה, ונקדים הקדמה קצרה בענייני חלה:

נאמר בתורה (במדבר ט"ו י"ח-כ"א) "דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: בְּבִאְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה, וְהָיָה בְּאֲכַלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְּרוּמָה לָהּ. רֵאשִׁית עֲרֹסְתֶכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה, כְּתְרוּמַת גֶּרֶן כֵּן תְּרִימוּ אֹתָהּ. מִרֵּאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם."

דין החלה בזמן הזה הוא מדרבנן, שנאמר: "בבואכם", בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם, ועדיין אין רוב יושבי ארץ ישראל עליה.

המינים החייבים בחלה הם: חטה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל, ושיפון. דין זה נלמד מגזרה שווה, נאמר בחלה "באכלכם מלחם הארץ", ונאמר בפסח "לחם עוני", כמו שבפסח רק בחמישה מינים אלו יוצאים ידי חובת מצת מצווה, כך רק חמישה מינים אלו חייבים בחלה.

שיעור החיוב בחלה הוא קב ורבע שהוא מ"ג ביצים וחומש ביצה. דין זה נלמד מהלשון: "עריסותכם", כדי עיסת מדבר עומר לגולגולת. הסובין מצטרף לשיעור מ"ג ביצים, אבל כאשר הוציא את הסובין מהקמח ואח"כ החזירו אינו מצטרף לשיעור מ"ג ביצים.

אביב לה'

אלו מינים מצטרפים זה עם זה? החיטים מצטרפים רק עם הכוסמין. שעורים מצטרפים עם הכל חוץ מהחיטים, כוסמין שיבולת שועל ושיפון מצטרפין זה עם זה. במה דברים אמורים? כאשר עשה עיסה ממין זה ועיסה ממין זה ו'נשכו' זה בזה, אבל כאשר לש עיסה אחת, אפילו מכל אלו המינים ביחד, מצטרפים לשיעור חלה.

שיעור החלה שיש להפריש מהתורה הוא כלשהו, שנאמר: "כתרומת גורן כן תרימו אותה", כמו שלתרומה אין שיעור כך לחלה אין שיעור. אבל מדרבנן יש שיעור לחלה: אחד מעשרים וארבעה לבעל הבית, ואחד מארבעים ושמונה לאופה, חכמים חידשו דין זה מהכתוב "תתנו" שיהיה בה כדי נתניה.

חיוב החלה מהתורה הוא רק בארץ ישראל בין שהקמח הוא מתבואה של הארץ ובין שהקמח הוא מהתבואה של חו"ל. דין זה נלמד מהכתוב: "אשר אני מביא אתכם שמה", ודרשו חז"ל: שמה אתם חייבים בין בקמח מתבואת הארץ בין בקמח מתבואת חו"ל, בחו"ל אין אתם חייבים בין בקמח מתבואת חו"ל בין בקמח מתבואת הארץ. אומנם מדרבנן יש חיוב חלה בחוץ לארץ, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל, בחו"ל מפרישים שתי חלות: אחת לאור (ואין לה שיעור), ואחת לכהן (ויש לה שיעור).

ג. סיבת הפטור של הסופגנין וכו' – מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש

סיבת הפטור בסופגנין, דובשנין, האיסקרטין וחלת המסרת (כל הדברים שבמשנה חוץ מהמדומע), היא ממה שכתוב בתורה: "והיה באכלכם מלחם הארץ", ואלו אינם לחם, מפני שאופן עשייתם אינו כדרך שכל אדם אופה לחם, ועוד שהתוצאה שלהם אינה כמו לחם שעושה כל אדם בתנור, לכן הם פטורים מהחלה.

באלו אופנים יהיו ארבעת הסוגים הללו פטורים מן החלה? ובאלו אופנים יהיו ארבעת המינים הללו חייבים בחלה? בגמרא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בביאור אופן הפטור באלו הסוגים (לפי דעת רש"י ויש מפרשים במאירי דברי ר"י ור"ל מוסבים על כל ארבעת הסוגים הנ"ל, ולפי דעת המאירי והר"ן, דברי ר"י ור"ל מוסבים על שלושת הסוגים הראשונים). ר"ל סובר שסיבת הפטור באלו הסוגים היא מפני שנעשו באילפס (סיר). ומפרש רש"י (ד"ה מעשה אילפס הן): לפיכך לאו לחם הוא, דקא סבר אין לחם אלא האפוי בתנור, כדכתיב "לחמכם בתנור אחד". ר' יוחנן סובר

הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין

שמעשה אילפס חייבים בחלה, וסיבת הפטור באלו הסוגים היא מפני שעשאן בחמה, כלומר אפה אותם במחבת שהחם בחמה. ומפרש רש"י (ד"ה והללו): להכי פטורין, לפי שעשאן בחמה ולא באור.

הקשתה הגמרא על דברי ר"ל, ששנינו: "הסופגנין והדובשנין והאיסקרטין, עשאן באילפס חייבים, בחמה פטורים", רואים מכאן שמעשה אילפס חייבים בחלה, ותרץ ר"ל, שכאשר הרתיח את האילפס ואח"כ הדביק את הפת גם אני מודה שחייב בחלה, ועל זה דיברה הברייתא הנ"ל, ואילו כאשר הדביק ולבסוף הרתיח את האילפס זה כאילו עשאן בחמה, ופטורים מן החלה. הגמרא מקשה שוב לר"ל: ת"ש: "יוצאין במצה העשויה באילפס", ואם יוצאים בה ידי חובת מצה, מכאן שהיא נחשבת לחם, וחייבת בחלה. ותירצה הגמרא: גם כאן מדובר שהרתיח ולבסוף הדביק.

הגמרא מקשה על ר' יוחנן: מיתיבי: "המעיסה (קמח שנזרק לתוך מים רותחים) ב"ש פוטרים וב"ה מחייבים, החליטה (מים רותחים שנשפכו ע"ג קמח) ב"ש מחייבים וב"ה פטורים, רבי ישמעאל בן רבי יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור, ואמרי לה זה וזה לחיוב, וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה עשאן באילפס פטור, בתנור חייב (לגבי המעיסה והחליטה הגמרא מסיקה "תברא", תנא אחד סובר בין במעיסה בין בחליטה ב"ש פטורים וב"ה מחייבים ותנא שני סובר בין במעיסה בין בחליטה ב"ש מחייבים וב"ה פטורים). רואים מדברי חכמים בברייתא שמעשה אילפס פטורים מן החלה, ותרץ ר' יוחנן שהשאלה האם מעשה אילפס חייבים בחלה או פטורים מן החלה זו מחלוקת תנאים. דתניא: "יכול יהא מעיסה וחליטה חייבים בחלה, תלמוד לומר "לחם", רבי יהודה אומר אין לחם אלא האפוי בתנור. דתנא קמא מעשה אילפס חייבים בחלה, ורבי יהודה פטורים מן החלה, ודחתה הגמרא את ההוכחה של ר' יוחנן: לכולי עלמא מעשה אילפס פטורים מן החלה, ומחלוקת תנא קמא ורבי יהודה היא כאשר אפה אותם בתנור לאחר שחלטם באילפס, לתנא קמא חייבים בחלה ולרבי יהודה פטורים מן החלה, טעמו של רבי יהודה הוא משום שכתוב "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד" לחם האפוי בתנור קרוי לחם ושאיין אפוי בתנור אינו קרוי לחם.

ד. לחם העשוי לכותח – דינו לחלה

בגמרא במסכת ברכות (ל"ז:): אמר אביי "טריטא פטורה מן החלה", ופרשו בגמרא "לחם העשוי לכותח". ופרש רש"י (ד"ה לחם העשוי לכותח): אין אופים אותו בתנור, אלא בחמה. והקשתה הגמרא: והתניא (לחם העשוי לכותח) חייב בחלה, ותרצו **כעבין חייבין כלמודין פטורים**. ופרש רש"י (ד"ה כעבין): ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות, גלי דעתיה דלחם עשאה. כלמודין: כנסרין בעלמא שלא הקפיד על עריסתם (עריכתם).

וכתב על כך רבנו יונה: אם תקשה: כיצד אמרנו כאן (בברכות) שלחם העשוי בחמה (דהיינו כעבין) חייב בחלה, ואילו במסכת פסחים (לז). אמרנו שלחם העשוי בחמה פטור מן החלה, צריך לומר שכל מה שפטרה הגמרא בפסחים מעשה חמה מן החלה לא פטרה אלא בלמודין אבל כעבין חייבים בחלה, כאשר מוכח מהגמרא כאן בברכות.

כתב הרמב"ם (בהלכות ביכורים פרק ו' הלכה י"ב): "אבל העושה עיסה ליבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה, הרי היא פטורה מן החלה, שאין מעשה חמה לחם, בין שלשה במים בין בשאר משקים. וכן קלי שלשין אותו במים או בדבש ואוכלין אותו בלא אפיה פטור, שאין חייבת אלא עיסה שסופה לאפות לחם למאכל אדם". משמע מדברי הרמב"ם שעיסה הנעשית בחמה, בין עבה בין דקה פטורה מן החלה, בשונה מרש"י ורבנו יונה שלשיטתם עיסה עבה נאה הנעשית בחמה חייבת בחלה. וכן מוכח מהמשך דברי הרמב"ם שלא תפס כדברי רש"י בביאור לחם העשוי לכותח, שכתב (בפרק ו' הלכה י"ד): "לחם העשוי לכותח מעשיה מוכיחים עליה, עשאה כעבין חייבת בחלה כלמודין פטורה מן החלה", משמע שלחם העשוי לכותח אינו לחם שנעשה בחמה.

ה. עיסה עבה על מנת לאפותה בחמה

נחלקו הראשונים האם העושה עיסה ע"מ לאפותה בחמה פטורה מן החלה דווקא בעיסה רכה או גם בעיסה קשה. לדעת רבנו תם דווקא העושה עיסה רכה ע"מ לאפותה בחמה פטורה מן החלה, אבל העושה עיסה קשה, אפילו שדעתו לאפותה בחמה, חייבת בחלה, שכבר נתחייבה משעת הגלגול. והוכיח את דבריו מהמשנה (חלה פרק א' משנה ה'): "עיסה שתחילתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה. תחילתה עיסה וסופה סופגנין, תחילתה סופגנין וסופה עיסה, חייבת בחלה". במשנה זו

הסופגנין והדובשנין והאיסקרימין

רואים שאף על פי שדעתו לעשותה סופגנין, כיוון שתחילתה עיסה, חייבת בחלה.

הרמב"ן מבאר את המשנה הנ"ל בצורה אחרת: עיסה שתחילתה סופגנין, כלומר שעשאה ע"מ לעשותה סופגנין, וסופה סופגנין, שעשאה סופגנין, פטורה. תחילתה עיסה, כלומר שעשאה ע"מ לעשותה לחם, וסופה סופגנין, שבסופו של דבר חזר בו ועשאה סופגנין ולא לחם, תחילתה סופגנין, שעשאה ע"מ לעשותה סופגנין, וחזר בו ובסוף עשאה לחם, חייבת בחלה. לפי דברי הרמב"ן גם עיסה עבה, אם דעתו מתחילה ועד סוף לעשותה סופגנין, פטורה מן החלה. וכן כתבו כבר הרמב"ם והר"ש.

ו. בעניין חלת המסרת וחלוט למצה ולחלה

שאלה הגמרא מהי חלת המסרת, ותירץ ריב"ל: זה חלוט של בעלי בתים. פירש רש"י (ד"ה חלוט של בעלי בתים): אינו עשוי כתיקון לחם. פירש ר"ח: חלות האפיויות במסרת (מחבת) ע"י שמן, כגון טיגון, מפני שאינם אפיויות בתנור אלא במסרת נקראו חלת המסרת. הקשה הר"ן (לז): אנו רואים כאן שחלוט פטור מן החלה מפני שאינו לחם, ואילו לעיל (ו): אמרנו "לחם עוני - פרט לחלוט ואשישה", משמע מהגמרא שחלוט הוא לחם, אלא שאינו לחם עוני, וחייב בחלה, אלא שאין יוצאים בו ידי חובת מצה, מפני שהוא מצה עשירה. ועוד קשה, שביבמות (מ.) אמרה הגמרא "והאי חלוט דאמרת מצה, למה זה נחשב מצה? ואמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח", אם כן משני מקומות נראה שחלוט חייב בחלה, ואילו ממקום אחד נראה שחלוט פטור מן החלה. וכן יש מקור אחד לפיו יוצאים ידי חובת מצה בחלוט ומקור אחד לפיו אין יוצאים ידי חובה.

תריך רבנו אפרים: כאשר חלטו את הבצק במים ולא אפו אותו בתנור, פטור מן החלה, ואילו כאשר לאחר שחלטו את הבצק במים אפו אותו בתנור, חייב בחלה, ויוצאים בו ידי חובת מצה בפסח. כאשר חלטו את הבצק בשאר משקים ולא במים ואח"כ אפו אותו בתנור חייב בחלה אבל אין יוצאים בו ידי חובת מצה בפסח כי הוא כמצה עשירה.

תרוץ הר"ז הלוי ז"ל: הגמרא בדף ל"ז ודף ל"ו מדברת שחלט במים ולא אפה לאחר מכן, וצריך להסביר בגמרא בדף ל"ו שחלוט נתמעט מ"לחם"

אביב לה'

ולא מעוני, ואשישה היא זאת שנתמעטה מעוני, והגמרא ביבמות מדברת שלאחר שחלט את הבצק אפה אותו בתנור.

תמיהת הרמב"ן על הר"ז הלוי: אם היה כדברך, שחלוט נתמעט מ"לחם", אשישה מ"עוני", הייתה הגמרא צריכה לפרט: לחם פרט לחלוט, עוני פרט לאשישה. ולא היה לה לכלול את שניהם ביחד "לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה". אלא מוכח שחלוט נתמעט מעוני ולא מלחם, ומה שכתבה הגמרא לחם עוני פרט לחלוט ואשישה הגמרא נקטה את הפסוק כמו שהוא כתוב בתורה, למרות שאין צורך במילה "לחם" שהרי כל המיעוט הוא רק מעוני.

תרוץ הרמב"ן: ישנם שני סוגי חליטה, האחד שחולטים הקמח במים כדי ללבנו ואח"כ אופים אותו, וזה נתמעט מ"עוני" בגמרא בדף ל"ו, אבל חייב בחלה, והסוג השני הוא שחולטים את הבצק במים רותחים כדי שיאפה אח"כ בתנור בקלות, וזה חייב בחלה ויוצאים בו ידי חובה במצת מצווה בפסח, וזהו חלוט הנזכר ביבמות.

ז. פסק ההלכה

1. מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש

הרי"ף, רב אחא משבחא, הרמב"ם, ר"י בתוספות, הרא"ש והר"ן פסקו כמו ר' יוחנן, לפי הכלל הרגיל במחלוקות ר' יוחנן ור"ל, שהלכה כר' יוחנן, וכן פסק מרן (ביורה דעה סימן שכ"ט): אין חיוב חלה אלא בלחם, לפיכך סופגנין, דהיינו רכים העשויים כספוג, ודובשנין והאיסקריטין, והם המטוגנים בדבש, פטורים מן החלה. עיסה שבלילתה רכה ואפה בתנור או במחבת, בין שהרתיח ואח"כ הדביק בין שהדביק ואח"כ הרתיח, חייבת בחלה, ובלבד שלא ע"י משקה.

לעומת זאת ר"ח והלכות גדולות משמו של כהן צדק המופיע ברי"ף על מסכת פסחים פסקו כריש לקיש, וזאת משום שהסוגיה כאן הולכת כמו ריש לקיש, ודחתה הגמרא את דברי ר' יוחנן.

2. עיסה שאופה חלק ממנה

כל מה שאמרנו שהעושה עיסה ליבשה בחמה פטורה מן החלה הוא כאשר הוא מיבש את כל העיסה כולה, אבל כאשר הוא אופה חלק ממנה, אפילו

הסופגנין והדובשנין והאיסקרימין

שבאותו חלק שהוא אופה אין בו שיעור חלה חייבת כל העיסה בחלה, ונשאלת השאלה אם צריך שממש יאפה ממנה מעט ורק אח"כ צריך להפריש ממנה חלה או שנאמר כיוון שדעתו לאפות ממנה מעט מיד נתחייבה בחלה ואין צריך להמתין עד לאחר שיאפה ממש, לדעת הר"ש, המרדכי ומרן צריך להפריש ממנה חלה רק לאחר שאפה ממש, לעומת זאת לדעת הר"מ מרוטנבורג הרא"ש והטור כאשר בכוונתו לאפות ממנה מיד חייבת בחלה ואין צריך להמתין עד שיאפה ממנה ממש. לדעת הט"ז אין כאן מחלוקת כלל, הרא"ש והטור דיברו על אדם שמתחילת נתינת המים לקמח היה בדעתו לאפות ממנה, ולכן חייבת בחלה כבר משעת הגלגול ואין צריך להמתין עד שיאפה ממנה ממש, ואילו הר"ש מרדכי ומרן דיברו על אדם שמתחילה בזמן נתינת המים לקמח היה בדעתו לעשות הכל סופגנין, ובסוף, לאחר גלגול העיסה, נמלך בדעתו והחליט לאפות ממנה מעט, לכן אינו חייב בחלה רק לאחר האפיה.

3. שיטת רבנו תם: עיסה עבה שעושה ממנה סופגנין

העושה בלילה עבה ע"מ לעשותה סופגנין (כאשר אין בדעתו לאפות חלק ממנה) האם חייבת בחלה או פטורה לדעת הרמב"ם הרמב"ן הר"ש הרא"ש והר"ן פטורה מן החלה, וכן פסק מרן בי"ד (בסימן שכ"ט סעיף ג'): עיסה שבלילתה עבה וגלגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה פטורה.

לעומת זאת לדעת רבנו תם חייבת בחלה, ש"ך וב"ח כתבו להפריש בלי ברכה, לחוש לדעת רבינו תם, וכן פסק בילקוט יוסף (אולם בהליכות עולם פסק הרב עובדיה לא להפריש כלל כדעת מרן).

ה. עוד פרטים בדיני חלה

1. עיסה שנילושה במי פירות בלבד

הלש עיסה במי פירות בלבד ללא מים כלל חייבת בחלה לדעת הרמב"ם ומרן. אולם מסקנת האחרונים היא להפריש חלה ללא ברכה, ולכתחילה אין לעשות כן ללוש עיסה רק במי פירות ללא מים כלל מפני שלא הוכשרה לקבל טומאה והיא טהורה ואי אפשר לשורפה וגם אי אפשר לאוכלה, מפני שהכהנים בחזקת שאינם טהורים.

אביב לה'

2. בלילה רכה שנאפית בתנור

עוגה הנאפית בתנור, אפילו כאשר בלילתה רכה חייבת בחלה, כמו שכתב מרן (סימן שכ"ט סעיף ב') עיסה שבלילתה רכה ואפה בתנור חייב בחלה.

3. כובאנה

כובאנה חייבת בחלה עם ברכה, מפני שהוא מאפה תנור, ולעניות דעתי נראה שגם כאשר עושים אותו בסיר על הגז חייב בחלה עם ברכה, שהרי פסק מרן שעיסה שאפה במחבת בין שהרתיח ואחר כך הדביק בין שהדביק ואחר כך הרתיח חייבת בחלה, ועוד שבלילתו עבה (ועיין ברב קאפח הלכות ברכות הערה כא', שמוכח מדבריו שכובאנה חייבת בחלה עם ברכה) אולם בילקוט יוסף כתב להפריש בלי ברכה, ולא ידעתי למה, וה' יאיר עיני.

4. בלינצ'ס

בלינצ'ס פטור מן החלה, והטעם: הגמרא בברכות (לז): אומרת טריתא פטורה מן החלה, איכא דאמרי דגביל ומרתח, ופרש רש"י (ד"ה גביל): נותנים קמח ומים לכלי, ובוחשין בכף, ושופכין על הכירה שהיא נסקת. דהיינו שמתבשלת מיד כאשר נותנים אותה על הכירה, וזה ממש דומה לבלינצ'ס של ימינו.⁴⁹

5. לחוח

לחוח חייב בחלה עם ברכה מפרישים ממנו לאחר האפיה, מפני שהוא דומה למה שכתב מרן (בסימן שכ"ט סעיף ב'): עיסה שבלילתה רכה ואפה

⁴⁹ ראה ילקוט יוסף סי' שכ"ט.

הערת עורך: לכאורה החילוק בין "לחם" ל"תבשיל" אינו תלוי בזמן האפיה, אלא זמן האפיה מהווה סימן להבחין בין פת לבין תבשיל מחמשת מיני דגן (מ"ל).

הסופגנין והדובשנין והאיסקרימין

בתנור או במחבת וכו', אלא אם כן זה לחוח כזה שמתבשל מיד כאשר נותנים אותו במחבת ודינו כמו בלינצ'ס, שפטור מן החלה⁵⁰.

לסיכום: העושה עיסה ע"מ ליבשה בחמה או לטגנה בשמן או לבשלה במים ואין כוונתו לאפות ממנה כלל פטורה מן החלה. העושה עיסה לאפותה בתנור או במחבת אפילו שבלילתה רכה חייבת בחלה.

---

⁵⁰ **הערת עורך:** אם הלחוח רך (ונראה למרוד זאת אם מחזיקים אותו ולאחר זמן מה נקרע חלקו ונופל) אינו דומה לדבר שאפו אותו (מ"ל).